

IIII

VI

IIIA

IIII

IIII

IIII

42

SANCTI
AUGUSTINI
OPERA OMNIA

24

BR65

A5

v. 24

1835-42

007987

EX LIBRIS
HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

1080014527

AUGUSTINI

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

SANCTUS
AUGUSTINUS.

TOMUS XXIV.

E
HEN

SANCTI
AUGUSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI,

OPERA OMNIA,

MULTIS SERMONIBUS INEDITIS AUCTA ET LOCUPLETATA.

EDITIO NOVA,

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURGENSI.

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

TOMUS VICESIMUS QUARTUS.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

PARISIIS,

APUD PAUL MELLIER, BIBLIOPOLAM,

PLACE SAINT-ANDRÉ DES ARTS, 11.

1842.

S.-GLODOALDI, E TYPOGRAPHO BELIN-MANDAR.

44678

2.
250
C.

BR 65

AS
V. 24
1835-42

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

Biblioteca Universitaria
Castilla y León

44028

VINDICIÆ

SERMONUM SANCTI AUGUSTINI

INEDITORUM.

QUICUMQUE opera sive nova, sive antiqua, stampis submittere præsumit, publicæ hominum sententiæ obnoxium se ac devotum sciat necesse est. Nec ulla ipsi querendi causa potest emergere, si a doctis veritatisque amantibus viris, severo etiam subjiciatur examini. Unum est quod scriptoris vel editoris permovere animum queat, mens scilicet malevola, et aliqua cupiditatis labe infectum iudicium. Quod utrum nobis acciderit, non tam nostri est asserere, quam lectoris subodorari. Duo etenim adversariorum genera nostris insurrexerunt laboribus, quæ omni suspicione prorsus immunia non videntur. Prior quidem, non temporis, sed dignitatis ratione, in nostras inclamavit lucubrationes, doctrina quidem conspicuus, Reverendus in Christo Pater DD. Guillon, Marochensis Episcopus, sed ideo hostilis factus, quod in quibusdam, quas recensere vanum et grave foret, rerum catholicarum circumstantiis, ejus agendi rationi annuere non potuerimus, nec proinde consilium circa hanc Augustinianam editionem accipere. Inde iræ; inde libellus iste, qui in publicum emissus est apud fratres

CXXXI.

a

007987

Gaume, in-8°, anno 1837. Cujus insuper commotum jam animum adjuvasse, si non et excitasse credendi sunt recentiores doctoris Hipponensis editores, de republica christiana et litteris aliunde benemeriti, et quos, ex eo quod humanum aliquid perpessi sint, non minus commendandos prædicare delectamur. Nemo est autem qui nesciat, quantus inter homines etiam generosos zelus exardescat, quando de captanda concivium, imo et extraneorum approbatione agitur, præsertim si ex hac approbatione magni cujusdam ad facultates temporales pertinentis negotii pendeat eventus. Clavem habes; aperta janua, pandatur jam mysterium. Duæ Sancti Augustini editiones simul in lucem dabantur, una in-8° cum ineditis quibusdam sermonibus apud Parent-Desbarres, altera in-4°, sine hac ineditorum accessione, in officina fratrum Gaume jam superius nominatorum. Hinc timor ne prior posteriori præferretur; hinc latina primum dissertatio, quinto operum Augustinianorum volumini inserta, qua recentius inventi beati Doctoris foetus doctorum indocorumque contemptui propalabantur; hinc, cum præfata dissertatio a paucis legeretur, imo et a paucioribus fuisset deprehensa, solertior ad libellum gallicum recursus, qui simul et operis nostri, cui non sine lucro præfixum erat scribentis contemnentisque nomen, perpetua depressio, et editionis adversariorum foret exaltatio perpetua; hinc semel atque informe istud opusculum qualitercumque absolutum est, sollicita ejusdem et gratuita ad omnes, ut gallice dicunt, *subscriptores* emissio. De quo quid amplius dicamus non superest, cum jam objecta om-

nia in pulverem redegerimus in nostra *responsione*, edita Parisiis, apud Parent-Desbarres, anno 1838, quam videas. Restat igitur ut pauca dicamus de latina dissertatione, quæ nihil aliud profert quam difficultates ab Episcopo Marochensi oppositas, cum præcipue ipse argumenta inde extraxerit, et in gallicum redegerit idioma.

In procinctu autem hujus disputationis, primam hanc mihi liceat præmittere cogitationem, nempe talem esse apud optimi ingenii liberaliorisque instituti viros scientiam virtutisque amorem, ut locutionis urbanitatem non excludant. Sic docti omnes nostri antecessores gravi interse moderatoque sermonis genere contendebant. Quam vero alienus ab hac lepida elocutionis castigatione fuerit noster adversarius, facillime patebit ex facietis illis hinc et inde intermixtis sermoni verbis, tanquam si fila serica pulchro tapeti quis intromittat, *inepte dicta, quisquiliæ, simia, ampullæ mercæ blateronis, dignus misero sermone finis! eloquendi inopia, pueritia, ancilla loquens puerulo quem manu ducit, absurda, blasphema, hæretica*, imo et *blasphemie peiores quam quales ab hostibus fidei unquam in eum (Augustinum) conjectæ sunt*. Si docto critico fides, *nullum fuit prævium examen, antequam apographus typhotetis tradere-tur*. Adde etiam puncta admirationis et exclamationis passim disseminata, cum signis stupefactionis et indignationis *ohé! apage*, etc. Quin etiam editores Collectionis selectæ ita inepti sunt et ignobiles, ita contemptui publico devoti, ut si forte Benedictinis adversentur, isti nullis egeant advocatis, *quando TALES adversarii liti-*

*gant*⁴. Ut autem omnia uno verbo concludamus, videte *exhorrescentem animo* scriptorem, novos sermones primo supplemento adjiciendos cogitantem.

Primæ huic cogitationi secundam insuper adjiciamus, scriptorem videlicet disquisitionem evidenter incoepisse et persecutum fuisse, cum præfixa intentione omnia in partem malam accipiendi, ita ut approbare studeat, quæ approbare omnino non fuimus ausi, et condemnare omnia quæ a nobis non fuerunt condemnata. Sufficiet lectori primas transcurrisse paginas, ut hujus assertionis clarissimam adipiscatur veritatem. Unde, ab initio, certissimas critices regulas, aliter eas accipiendo ac fuerunt positæ pervertit. Dixeramus quidem requiri: 1° ut sermo qui tribuitur Augustino, nomen ejus in codice præferret; et criticus noster regulam hanc incontrastabilem infirmare contendit, annotando omnia spuria nomen habere beati Doctoris. Habeant istius nomen, et sint spuria aliquando; hoc concedimus. Si vero sermonem aliquem Augustino tribuere præsumat aliquis, licet nullus codex nomen ejusdem habeat, hoc severissime damnamus. Nomen igitur in codice præfixum non est argumentum authenticitatis peremptorium, sed est conditio sine qua nullus legitime sermo beato Patri adjudicari potest. 2° Dixeramus iterum exigere insuper certæ critices severitatem, nihil in sermone contineri quod aut temporis, aut ingenio, aut stylo scriptoris contrarium deprehenderetur. Quæ quidem regula ita est certa, ut illam ne attingere quidem tentaverit adversarius noster, sed

¹ Pag. LXXV, ad Serm. LIII.

tantummodo annotaverit ad hoc dijudicandum *magna doctrina, subacto sensu, limato judicio opus esse*, quod idem est ac innuere doctrinam nullam, sensum minime subactum, non limatum judicium in editoribus Collectionis selectæ reperiri; unde nobis illum gratulandi pro laudum lepiditate ampla datur occasio. Miratur ibidem in minusculis sermonum initio præfixis annotationibus hæc tantum pauca verba aliquando adesse, *stylus concordat, nihil sancto Doctori contrarium*, non attente sine dubio pensans, argumentum negativum probationibus non indigere, nec satis memor consuetudinis Benedictinæ, qui sæpius sine alia demonstratione dicunt *non sapit Augustinum*. Ante oculos mihi obversatur sermo qui nomen præfert Augustini; hunc attentius lego, et præsumptam a me emittens sententiam, non legem aliis imponens, nihil hinc occurrere, quod sancto Doctori repugnet pronuntio; quid ibi, quod probetur occurrat? Si aliqua exurgat difficultas, tunc illam explanandi datur, nec prætermittitur occasio, ut a nobis factum videre est Sermone I, II, et alibi. 3° Dixeramus denique non stricte exigendum esse, at saltem anxie desiderandum doctis mentibus, ut plura inveniantur quæ cum scriptoris cogitationibus et communi dicendi genere concordent. Hanc regulam evertere contendit noster adversarius, asseritque non plura quæ concordent requiri, sed omnia; qui certe nostram sententiam minime assecutus est, aliunde illam, utpote evidentissimam, non aggressurus. Indulgeat mihi si illum in errore versantem palam traducimus. Legatur quilibet sermo, sive alterius, sive

beati Augustini, integri aliquando numeri, aut saltem integræ sententiæ deprehendentur, quæ, si solæ essent, non ita scriptoris quasi sigillum præ se ferre viderentur, ut absque hæsitatione tali vel tali possit assignari. Sunt autem hinc et inde emicantes scintillæ, quæ uniuscujusque ingenii ita typum gerunt, ut simul atque oculos perstrinxerunt, mentis assensum rapiant scriptoris quasi certam notitiam assequentis. Si anonymus quidam occurrat sermo, cave illum nemini ascribas, nisi ubique hos distinctivos deprehenderis characteres. Ubi enim alia deficit auctoritas, intrinsecæ illæ notæ auctoritatem extrinsecam deficientem resarcire debent. Non ita vero iudices, si agatur de sermone vel fragmento, cui vel unus vel plures codices, scripto auctoris nomine, evidenter favent. Tunc illum abjicere non audeas, nisi graves exigant rationes, id est, nisi quædam emergant quæ a cognitis scribentis principiis, vel ab assueto ejusdem dicendi modo evidenter recedant. Quod si insuper accedant cogitationes communibus doctoris sententiis, vel dicta sæpe recurrentibus passim in operum collectione verbis proprius accommodata, vel auctori præsumpto particulares Scripturarum allegationes aut interpretationes, hæc omnia tanquam confirmantia assume argumenta, non velut necessarias probationes require. Non enim semper oratori, præcipue ex abrupto loquenti, easdem datur ingenii flammæ emittere, sæpiusque fit ut sive ob rerum præoccupationem, sive ob fatigationem corporis, sive ob temporis ad se orationi accingendum requisiti defectum, infirmiores quasdam lectiones declamet, quæ, licet

nihil characteristicum complectantur, nihil tamen continent dicentis doctrinæ contrarium. In eo igitur errat adversarius noster, quod datas a nobis regulas separatim voluerit satis astute perpendere, non autem, ut propositæ fuerunt, conglobatim, cum evidentia sit evidentius auctoritatem plurium codicum, quando vetustate sunt commendabiles, non posse debilitari, nisi positivis quæ illorum evertant testimonium, argumentis.

Quid autem dicemus de adversarii nostri eruditione, stylum duplicem distinguentis, grammaticum scilicet et rhetoricum, ut ostendat prorsus in nostris sermonibus ineditis neutrum ex his duobus perspici. Sed quid refert sententias aliquas sancti Augustini allegare, in quibus de latinitatis puritate loquitur, cum in iis contrarius alleganti sese demonstrat? Hic enim contra latinitatis puritatem attentius requirentes clare et evidenter insurgit? *Dum, enim ait, omnes instruuntur, grammatici non timeantur... Quid ad nos, quid grammatici velint?... Nec quærant grammatici quam sit latinum sed Christiani quam verum.* Cur hæc verba citaverit adversarius noster ad demonstrandum nullam barbariam, ut dicit, apud sanctum Augustinum reperiri, satis assequi non valeo? Fateor equidem beatum illum Doctorem, non barbarum frenduisse idioma, sed mecum simul fatendum est plura inveniri in ejus operibus verba quæ ad puram Ciceronis, vel Quintiliani, vel aliorum aureæ apud Latinos ætatis scriptorum dictionem non assurgant; et in iis plura hic possum enumerare, quæ præsertim apud ineditos sermones fuerunt, tanquam

sancto Augustino indigna, gravius severiusque vituperata. Talia sunt hæc dicta *imprægnare et imprægnari* (1), *epithema* (2), *vox corvina* (3), *destina* (4), *manganæ* (5), *entheca* (6), *injuriare* (7), *meniana* (8), *molendinum* (9), *perventio, perventor* (10), *fiere* (11), *fetalia* (12). Nec inde sanctum Augustinum barbara scripsisse incusamus, sed excusamus eum his usum fuisse verbis, quæ degenerem ad latinitatem hoc temporis pertinebant. Exemplorum contra nos allatorum confutatio hæc clarius elucidabit. Quoad autem stylum rhetoricum, qui difficilior iudicatu quam grammaticus asseritur, ita forte de cæteris, sed non ita prorsus de sancti Augustini foetibus pronuntiandum est. Nullus unquam forte scripsit Doctor, cujus dicendi modus possit planius et promptius agnosci. Unde, cum adversario nostro, aut potius cum Benedictinis profiteor, quod *ubique agnoscitur Augustinus proprio quodam eloquentiæ genere*; imo et illud genus *grave et serium procedere, nec comptam et affectatam elocutionem captare, nec iudicio, vel prudentia, vel pietate deficere*; non tamen, cæcus admirator, genus illud ullo prorsus defectu laborare contendo. In hoc omnes omnino Christiani Catholicique critici consentiunt, ut illum oppositionibus verborum sæpius abuti fateantur; unde et ex his verborum oppo-

(1) Enarr. in Psal. xxxix, n. 28. — (2) Serm. ccliv, n. 6. — (3) Enarr. in Psal. cii, n. 16 et alibi. — (4) Serm. xii, n. 12. — (5) Epist. viii, n. 1. — (6) Serm. ccciv, 5. — (7) Serm. xlv, n. 31. — (8) Serm. ix, n. 3. — (9) Enarr. in Psal. xxxvi, n. 2. — (10) De Consens. Evangelist. lib. ii, n. 43. — (11) Epist. lxxii, n. 29. — (12) Serm. cxiii, n. 1.

sitionibus scripta ejus possunt inter cætera distingui. Plures sane alii, ut sanctus Leo, et sanctus Fulgentius, his verborum oppositionibus nimium indulserunt; ex quo difficilior exurgit beati Augustini operum quasi divinatio. Peccaret certe contra critices et veritatis leges, qui ex hac solum nota sancti Doctoris foetus vellet dignoscere; sed ab iis minime dissentiret, qui, proposito sermone, apud plures antiquos codices sancti Augustini nomine insignito, ex his verborum oppositionibus authenticitatis aliquam deduceret confirmationem. Lectori igitur parcere bene fecisset noster adversarius, lepidissime sane et jocosè pulchram hanc scribens sententiam: « Non sufficit dicere » fronte alta, naso adunco, etc.; invenirentur enim cito » alii quibus eadem ipsa descriptio conveniret. » Ibi enim quid amplius mirer, comparisonis ridiculam electionem, an infidam veritatis absentiam, non satis dicere prævalear. Nunquam enim in hac verborum oppositione ineditorum sermonum authenticitatem statuimus, sed illa codicum auctoritate, et quidem antiquorum simul ac plurimorum, solidius stabilitam, oppositione verborum non inepte corroborare curavimus.

Una sit adhuc prævia annotatio, antequam ad singulare sermonum ineditorum examen deveniamus. Cum Episcopo Marochensi, latinus noster adversarius, tanquam blasphemum quid et impium nostram exagitat audaciam, qui in Benedictinorum congregationis Sancti Mauri excellentiorem doctrinam quædam objicere præsumpsimus. Hos infallibiles fuisse vere credideris; anathematizetur quisquis ad hanc Dei arcam manum porrexerit temera-